

ПРИЧЕ
О
ШИЉИ

ШИЉИН СТРАШНИ ДОЖИВЉАЈ

црта
и
пише
Волт
Дизни

ЦЕК ЛОНДОН: ЗЛАТО

XV
Живот у канцеларији текао је у главном исто као и раније. Ни речима ни погледом они нису одавали да се у односима међу њима било шта изменило. Сваке недеље закивали су следећи састанак, али никад нису о томе говорили у канцеларији.

Међу многим повољним последицама које су за Дејлајта имали ови састанци, била је и та да више није пио онолико као раније. Деде му је сада, на извештај начин, била жувени заборав. Њена личност, њен смех, звук њеног гласа, златни сјај њених очију, светла коса, њени покрети при јахању — све му је то замењивало многе чаше коктела и вискија.

Упознали су добро једно друго на овим дугим излетима. Највише су говорили о себи. Дејлајт јој је причао о својим путовањима по поларним крајевима и о копању злата, а из њеног причања добијао је мало помало све јаснију слику о њој. Она му је причала о свом детињству које је провела на фарми, чарџајући о коњима, псима, људима и стварима, тако да је он упознао место и прилике у којима је она одрасла и околности које су довеле до пропасти и смрти њеног оца, кад је била присиљена да напусти своје студије на универзитету и да се запосли. Говорила је, такође, и о свом болесном брату, кога је издржавала, и о својим, ма да слабиим, надама у његово оздрављење. Дејлајт закључи да је било много лакше схватити и разумети Деде него што је он то мислио, ма да је био свестан да се иза свега тога крије пуно тајни у које он не може да продере. Његов досадашњи страх од жена заснивао се на томе што их није познавао, а то га је баш и спречавало да их упозна. Деде на коњу, Деде како бере мак на падини брежуљка, обасјаног сунцем, Деде како скупља својим хитрим рукама стенограме после диктирања — све му је то било разумљиво. Али он није могао да схвати Деде кога тако брзо мења расположење, Деде која тако упорно одбија да се састаје с њим, а на крају ипак пристаје, Деде у чијим је очима могао да прочита оно што њене усне нису изговориле.

Она је имала још једну особину која му је исто тако била неразумљива. Деде је читала књиге и била је упућена у ову тајанствену и страшну ствар која се звала култура. Али, највише га је изненађивало то што му она ту културу није наметала за време њихових састанака. Она није говорила ни о књигама, ни о науци, ни о уметности. Волела је живот у природи, коње и брежуљке, сунчану светлост и цвеће.

Њене мале радости постале су извор његових радости. Он је уживао у њеном уживању и упирао своје очи исто тако узбуђено у њу као што је она упирала своје у предмет који јој је привукао пажњу. Уз њу је научно да до тачнина разликује ствари у природи и да тачније просуђује о њима. Она му је показала боје у пределу о којима он никад није ни сањао да се тамо налазе. Он је познавао само основне боје.

Све што је било црвенкасто сматрао је за црвено. Црно је било црно, а смеђе смеђе све дотле док не би постало жуто. Она га је научила да уочава нијансе боја. После њених објашњења он је природу посматрао пажљивије и налазио у томе нове радости.

Кроз све то преплетала се златна нит љубави. Њено присуство улепшавало је све. Он је био срећан што јаше уз Деде и разговара с њом. Она га је задивљавала својом једноставношћу, својом добротом и искреним другарством. Ово последње уопште није очекивао од ње. Он никада раније није гледао на жену као на друга. Жене су биле играчке, себична створења или пак мајке потребне за одржање расе. Али да жена буде друг у игри, друг у друштву — то никако није могао да схвати. И уколико је постајао свеснији тога, све више је волео Деде и обраћајући јој се, његов глас је звучао топлије и умиљатије, а његове очи зрачиле су неким новим сјајем.

— Скоро ће зима, — рече она једног дана жалосно и помало изазивачки, — а онда више нећемо моћи да јашемо.

— Али ми ћемо се састајати и зими, — узвикну он узрујано.

Она одмахну главом.
— Били смо срећни, то се мора признати, — рече, гледајући га отворено и искрено, — али све то не води ничему. Ја себе одвећ добро знам да бих се варала.

Лице јој је било озбиљно, чак и забрињито због жеље да га не увреди, поглед чврст и одлучан, али је у очима блистао неки нови сјај, златан и зажарен, у који је он сад смело гледао.

— Мислим да сам се пристојно понашао, — рече. — Препуштам вама да то оцените. Морам да признам да ми је то каткад врло тешко полазило за руком. Свакако, ја желим да се ви удате за мене. А јесам ли рекао и једну реч о томе? Не. Ја нисам тражио од вас да budete моја жена. Ја то ни сада не тражим. Ја само знам да сте ви жена какву ја желим. Али, да ли ја вама одговарам? То ви сами треба да одлучите. Зато мислим да треба и ове зиме да се виђамо. Врло је вероватно да се ви још нисте одлучили.

— Напротив, — прекиде га она. — Ја никад не бих могла себи да допустим да вас заволим. Моја срећа не лежи на заједничком путу с вама. Ви сте ми драги, г. Харниш, и то је све. Али никад из тога не може бити ништа више.

— То је због тога што ви не водите мој начин живота, — одговори он, мислећи на све оне сензације које су новине објављивале.

На његово највеће изненађење, њен одговор је био брз и јасан.

— На то ја уопште не мислим, — рече она. — Реч је о нашем животу уопште, о вашим пословима. На свету има много жена које би се радо удале за човека као што сте ви, али ја не бих могла. И што бих више воледа таквог човека, била бих несрећнија. Природно, због тога би и он био несрећан.

— Моји послови! — прошапта Дејлајт. — Чегу ружног има у мојим пословима? Ја играм часно и поштено. Ничег недопуштеног нема у њима. Строго се придржавам правила игре и није ми потребно да варам, лажем или кришим задату реч.

Деде одмахну с олакшањем због тога што је разговор скренуо на тему која јој је омогућавала да каже своје мишљење.

— У старој Грчкој, — поче она с привуком поуке у гласу, — оцењивали су врлине човека према томе колико је кућа саградио, колико је садница засадио... А колико сте ви кућа саградили? Колико сте садница засадили? Претпрошле зиме покуповали сте сав угаљ...

— Локална ствар, — насмеја се он. — Искористио сам несташницу превозних средстава и штрајк у Британској Колумбији.

— Али ви нисте тај угаљ копали, нисте уложили у то ни делић свога рада. А ипак сте му подигли цену за четири долара по тони и згрнули гомилу новца. То су ваши послови! Тих четири долара више морала је да плати сиротиња која купује угаљ. Игралли сте поштено, како сами кажете, али сте завукли руку у цеве тих сиромаша и узели им њихов новца. То ја и сама знам. Ја имам у својој соби у Берклеју један велики камен. Уместо једанаест долара за тону угаља, платила сам те зиме петнаест. Опљачкали сте ми четири долара. Ја сам то могла да поднесем. Али тиме су биле погодне хиљаде много сиромашнијих којима то није било лако. Ви то називате законитом спекулацијом, али то је по мом мишљењу била обична пљачка.

— Чујте ви сад мене, госпофице Мејсон. Признајем да сте донекле у праву. Али, ви моје послове посматрате већ прилично дуго и знате да немам обичај да наваљујем на сиротињу. Ја пљачкам људе који пљачкају сиромаше. Онај посао с угаљем био је изузетак. Нисам ја ни тада ишао против сиромаша, него против неколицине богаташа. Случај је хтео да сиромашни људи стану између мене и њих, и тако су настрадали. Јахали су једно време ћутећи.

— Мени је читава ова ствар много јаснија него што могу да се изразим, али је углавном онако како сам рекла. Има тако-

велика игра на срећу. Неки су људи рођени срећни, а неки несрећни. Сви седе за истим столом и покушавају да опљачкају један другог. Требало је да изаберем једно од двога; или да се придружим глупацима или пљачкашима. Са прима не бих ништа добио. Пљачкаши би ми вадили и последњи залогај из уста. Радио бих напорно читавог свог живота и умро бих радећи. Другог избора није било: придружим сам се пљачкашима. Уосталом, нема баш велике разлике између онога који игра напола пљачкашки, као железница, и онога који игра сасвим пљачкашки и пљачка пљачкаше, као што ја радим. Сем тога, ово половнично пљачкање је за мене одвећ спора игра да бих се у њу упуштао. На тај начин не бих добијао онако брзо као што то желим.

— Али чему све то? Јесу ли вам уопште потребни сви ти добитци? Ви већ имате милионе и милионе. Ви се истовремено не можете возити у више аутомобила, можете спавати само у једном кревету!

— Одговорићу вам и на то питање. Сва жива бића су тако саздана да имају различите укусе. Зећ ужива у биљној храни, а рис ждере месо. Патке пливају, а кокошке се боје воде. Један човек скупља поштанске марке, а други летитре и бубице. Једни уживају посматрајући слике, други пловени јахтама, трећи у лову. Има људи који мисле да су коњске трке нешто најлепше на свету, док су други љубитељи позоришта. То су чињенице и ви их не можете изменити. Ја, међутим, спадам у играче. Волим да играм на срећу. Желим да играм на велико и да играм брзо. Ја сам тако створен. И зато играм.

— Али зашто не чините добра дела својим новцем?

— Дејлајт се насмеја.
— Да чиним добра дела! То би било исто као кад би неко дебелим батном разбијао људима главе и отимао од њих новац, а онда се показао због свог поступка и почео да превија главе које су он и други пљачкаши поразбијали? Сваки час се којем од пљачкаша смејаша срце и он почне да негује рањенике. То је оно што ради Карнеги. Разбијао је главе људима у крвним окршајима, опљачкао је будалама стотине милиона, а сад иде унаоколо и враћа им кап по кап. Смешно, зар не? Остављам вама да то сами просудите.

— Не могу се сложити с вама — рече Деде. — Има ту још једна ствар, а то је стваралачка радост. Кад нешто радим, ја осећам задовољство због тога. Исто тако мора да је задовољан и човек који седи дрвеће или гради куће. Он може с поносом да гледа на дело својих руку. Он је то створио. Па чак и онда ако му неко, вама сличан, и отме његово дрво, ипак оно остаје. То му ви не можете отети, г. Харниш, са свим вашим милионима. Па и ви сте некад нешто створили — неку колибу на Ју-кону, чамац, сплав или томе слично. Зар се не сећате како сте онда били задовољни како сте се добро осећали док сте све то радили и с каквом сте радношћу гледали на оно што сте направили?

Ове њене речи изазваше код њега старе успомене. Видео је у мислима пуну равницу на обали Клондајка, видео је како се дужи дуги низови барака, како расте нови град, видео је своје млинове како раде и дан и ноћ у три смене.

— Дођавола, госпофице Мејсон, ви збиља у неку руку имате право. Ја сам досад саградио стотине кућа и сећам се како сам био весело кад сам их гледао. Тамо је био Офир, на који су и бог и ђаво заборавили, обична ливада на којој су пасли јасени. Ја сам је претворио у Велики Офир. Довео сам воду са Ринкабилна, удаљеног осамдесет миља. Сви су говорили да је то немогућно, али ја сам то ипак учинио. Признајем да ми је сад много јасније оно што сте говорили о стваралачкој радости. Ја сам створио Офир и, на часу реч, то је било нешто. Ја сам још и данас поносан кад се њега сетим, исто тако као и онoga дана кад сам га последњи пут посматрао.

— Наставиће се —

званих законитих послова, али има и послова који нису законити. Селак обрађује земљу и производи жито и вино. Он ради посао који је користан за човечанство. Железница допрема жито на тржиште, до уста која га једу. И то је исправно. То је као кад би вам неко донео чашу воде или учинио коју другу услугу. И ту је нешто учинено, нешто створено.

— Али железнице пљачкају као разбојници — приговори Дејлајт.

— Онда је њихов посао делимично законит, а делимично незаконит. А сад да се вратим на вас. Ви не стварате ништа, баш као у случају са угаљем. Ви га не копате. Ви га не допремате на тржиште. Ви га не набављате. Зар не увиђате то? На то сам мислила кад сам вам говорила о грађењу кућа и о сађењу дрвећа.

— Никад нисам ни помислио да на свету постоји жена која би на овај начин говорила о пословима, — промрмља он задивљено. — Признајем, имали сте право. Али могао бих и ја понешто да наведем себи у прилог. Чујте само. Живот је једна

О свему и свачему

Текст и цртежи Паула Ф. Берданијеа

Жарнатида

КАДА СУ СТАРИ ГРЦИ ПОКРИЛИ ГРАД КАРИЈУ У ЛАКОНИЈИ ПОБИЛИ СУ МУШКАРЦЕ, А ЖЕНЕ ОДВЕЛИ У РОПСТВО. ЊИХОВИ ВАЈАРИ ПОЧЕЛИ СУ ПРЕМА ЗАРЂЕЉНИЦАМА ДА ВАЈАЈУ СТАТУЕ КОЈЕ СУ УМЕСТО СТУБОВА ПОДУТИРАЛЕ КРОВОВЕ И СВОДОВЕ. ПО ГРАДУ ИЗ КОГА СУ РОБИЊЕ ДОВЕДЕНЕ ТИ СТУБОВИ-ФИГУРЕ ДОБИЛИ СУ ИМЕ КАРИЈАТИДЕ.

Тромобран

ГОДИНЕ 1750 АМЕРИКИ НАУЧНИК БЕНЈАМИН ФРАНКЛИН ДОКАЗАО ЈЕ ДА ЈЕ ГРОМ УСТВАРИ ВЕЛИКА И НЕОБИЧНО ЈАКА ЕЛЕКТРИЧНА ВАРНИЦА, А ДЕСЕТ ГОДИНА ДОЦНИЈЕ ИЗРАДИО ЈЕ ПРВИ ТРОМОБРАН И ПОСТАВИО ГА НА ЈЕДНУ КУЛУ У ФИЛАДЕЛФИЈИ. ЊЕГОВ ПРОНАЛАЗАК УБРЗО СЕ ПОКАЗАО ДОБАР. ИАКО ЈЕ ПРИЛИКОМ ПРВЕ ОЛДЈЕ ГРОМ УДАРНО У ТРОМОБРАН НАКУЉИ, ЗГРАДА ЈЕ ОСТАЛА ПОТПУНО НЕОШТЕЂЕНА.

Везење

ВЕШТИНА ВЕЗЕЊА ЈАВИЛА СЕ У КИНИ ИЛИ ИНДИЈИ ОКО 3000 ГОДИНА ПРЕ НАШЕ ЕРЕ. У ПРВО ВРЕМЕ ВЕЗОМ ЈЕ УКРАШАВАНА САМО ВЛАДАРСКА ОДЕГА. УМЕТНИЦИ ВЕЗЕНИ БИЛИМИ ИЗ X ВЕКА, КОЈИ СЕ ЧУВАЈУ У МУЗЕЈУ У ВАЈОУ, НА КОЈИМА СЕ ПРИКАЗУЈЕ НАПАД НОРМАНА НА ЕНГЛЕСКУ. СПАДАЈУ МЕЂУ НАЈСПЕЛИЈЕ РАЈСКОТВОРИНЕ ТЕ ВРСТЕ НА СВЕТУ.

Зборник закона

ПРВИ НАЦИОНАЛНИ ЗБОРНИК ЗАКОНА ИЗДАО ЈЕ ВАВИЛОНСКИ ЦАР ХАМУРАБИ ОКО 2400 ГОДИНЕ ПРЕ НАШЕ ЕРЕ. ТАЈ ЗБОРНИК, ПОЗНАТ ПОД ИМЕНОМ ХАМУРАБИЈЕВ ЗАКОН, БИО ЈЕ УКАЕСАН У ЈЕДАН КАМЕНИ СТУБ КОЈИ ЈЕ БИО ИЗЛОЖЕН У ГРАДУ ДА БИ СВАКИ МОГАО ДА ГА ВИДИ, ПРОЧИТА И ПОШТУЈЕ.

Запета

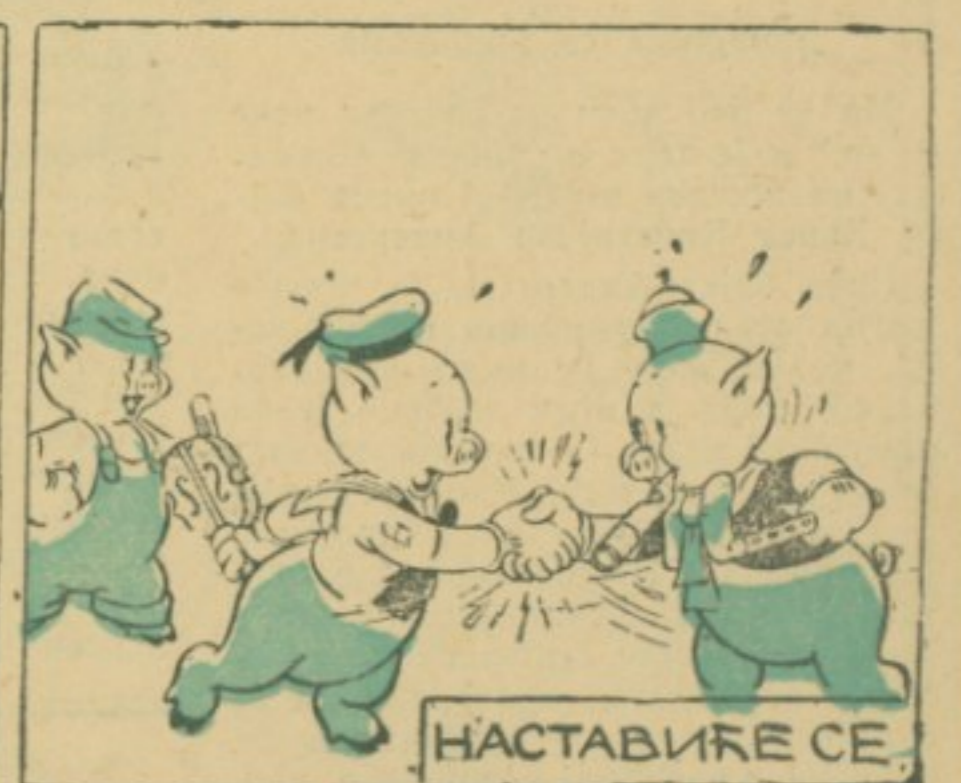
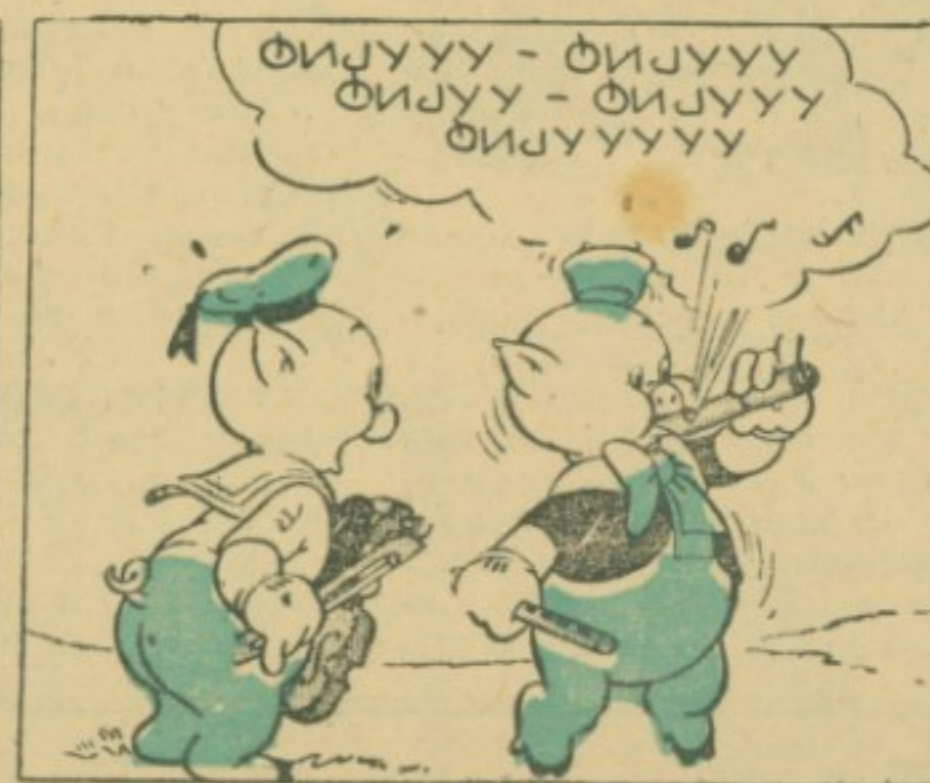
ЗАПЕТУ ЈЕ КРАЈЕМ XV ВЕКА УВЕО ВЕНЕЦИЈАНСКИ ТИПОГРАФ И ШТАМПАР АЛДО МАНИУЦИО ДОТАДА СУ СЕ УПОТРЕЂИВАЛА САМО ДВА ПРАВОПИСНА ЗНАКА: ТАЧКА И ДВЕ ТАЧКЕ.

Планирање државног прихода

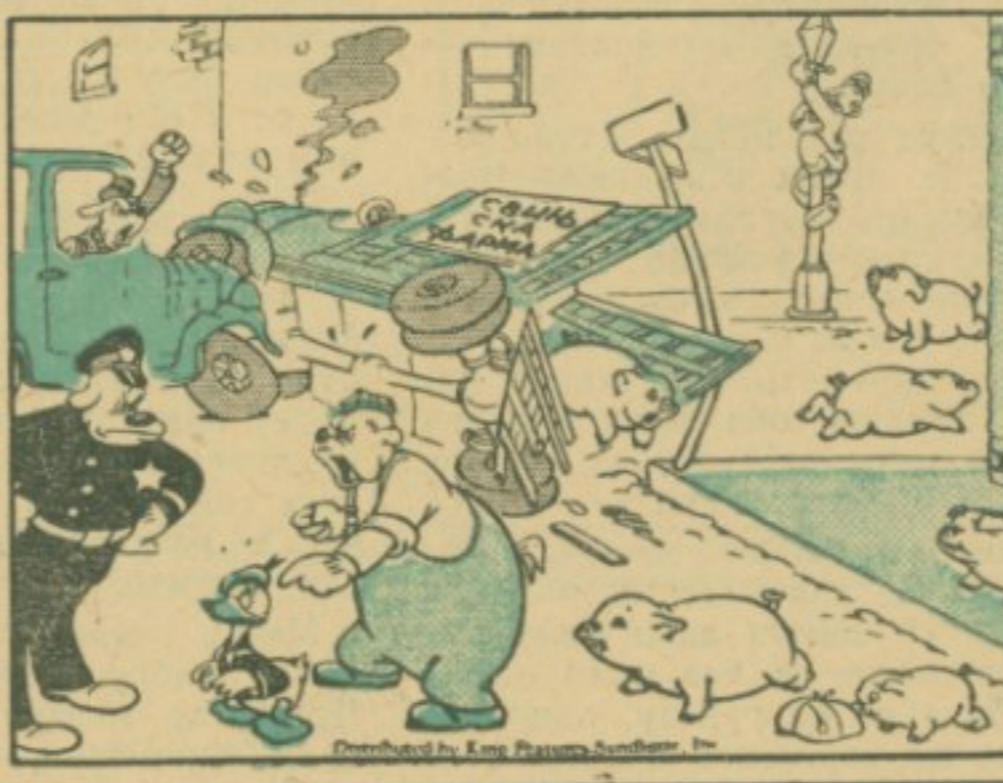
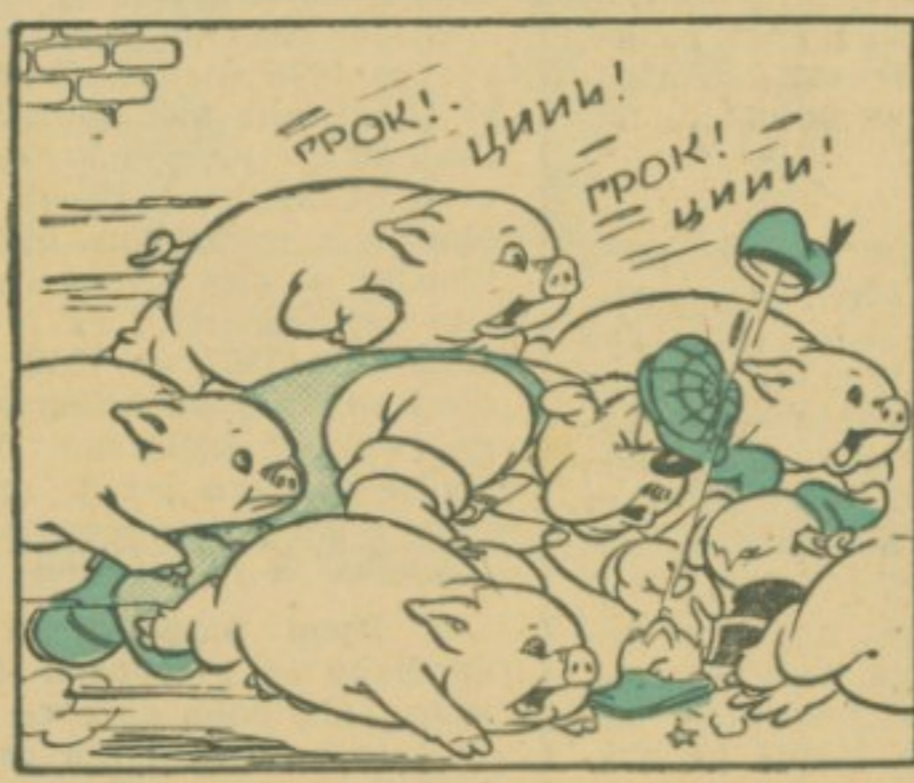
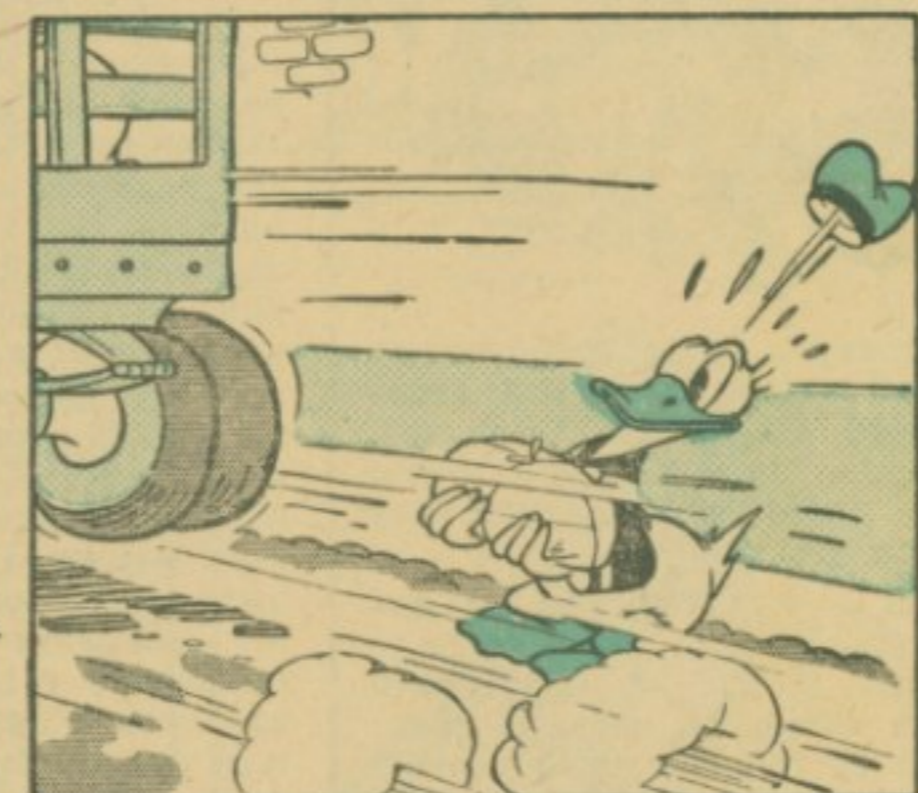
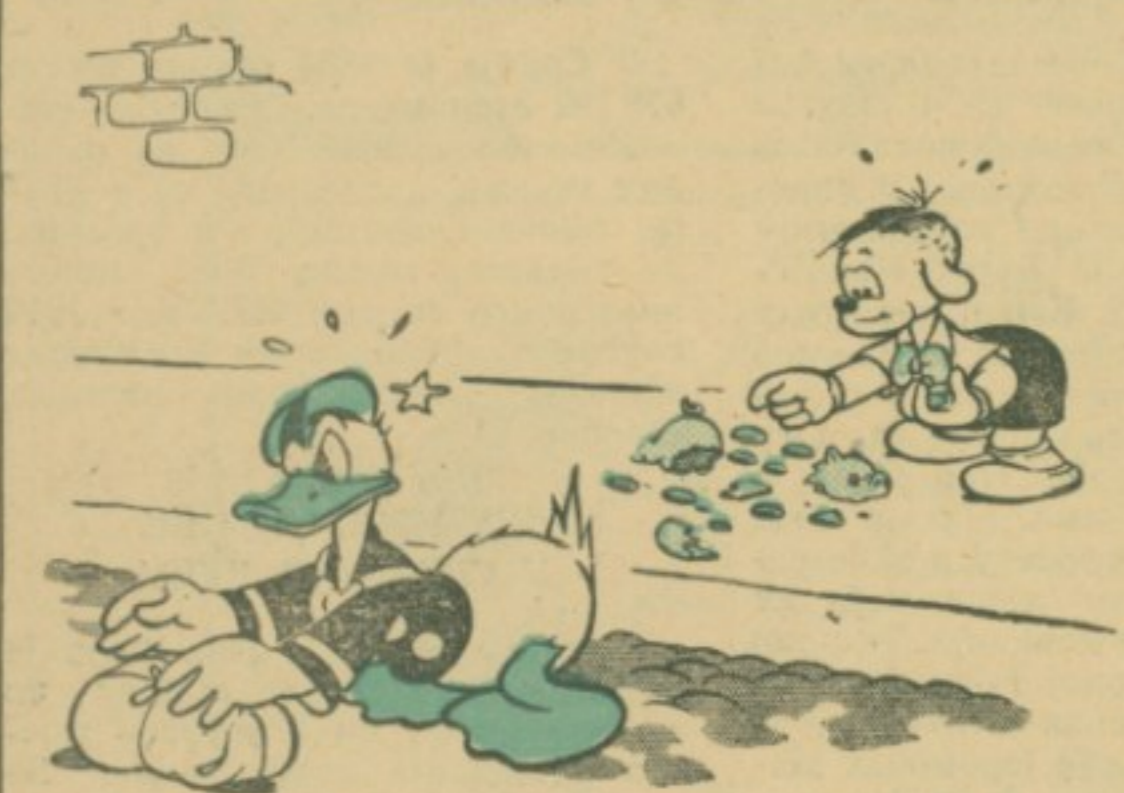
СТАРИ ЕГИПЉАНИ ПРВИ СУ ПЛАНИРАЛИ ДРЖАВНИ ПРИХОД. ЊИХОВИ ПИСАРИ МЕРЛИ СУ ВЕОСТАЈИЛИ И ПРЕМА ТОМЕ ПРЕДВИДАЛИ КАКВА ће БИТИ ЖЕТВА НА ОСНОВУ ТОГА ПРОРАЧУНАВАЛИ СУ КОЛИКИ ће БИТИ ПРИХОД ДРЖАВНЕ КАСЕ.

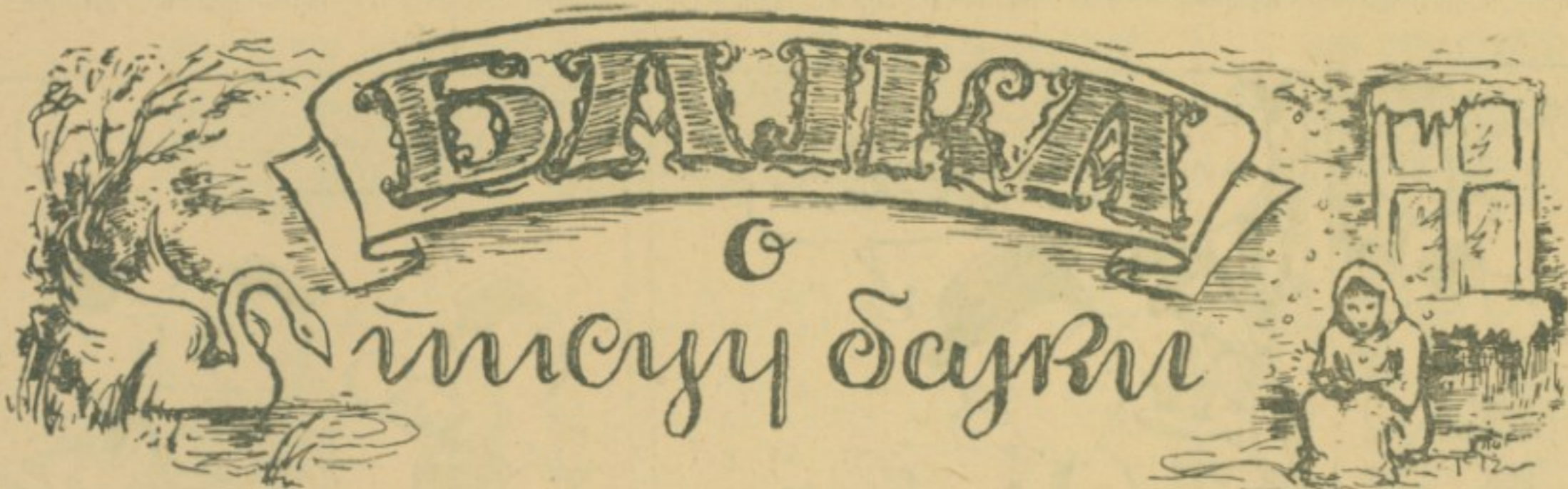
ТРИ ПРАСЕТА

ОД ВОЛТА ДИЗНИЈА

ДА ДА ГРАД

Био једном један сиромашни дечак, син удовице једнога обућара, који је отишао да тражи помоћ од краљевића. Он је пред њим и његовом свитом пул наде певао и рецитовао. Када га је принц запитио каква дар од њега жели, дечак је одговорио: „Желим да пишем драме у стиховима и да глумим у краљевском позоришту“. Краљевић је дуго гледао неугледног малишана са неспретним рукама и ногама, великим носом и благим очима, па му је одговорио: „Једно је рецитовати туђе драме у стиховима, а друго је сам их писати. Ми ти саветујемо да научиш неки практичан и користан занат, на пример столарски.“

Међутим, дечак који није имао у себи смисла за практичне ствари, вратио се кући, разбио своју малу штетну касу од иловаче, опростио се од мајке и нељубавног оца, и отишао у свет да тражи срећу. После дуго година и многих недаћа, срећа је дошла.

Девојчица са шибницама

Ма да ово личи на почетак неке бајке, то је ипак истинити доживљај из живота највећег писца бајки Ханса Кристијана Андерсена.

Прве бајке Андерсену је причао његов отац, сиромашни обућар-крпа, човек који је имао приповедачког дара, а ипак изабрао један практичан занат — и целог живота се кајао због тога. Крпа је увече гласно читао бајке из „Хиљаду и једне ноћи“. Његов мали син гутао је сваку реч. Дању је мали Ханс Кристијан сатима стајао испод отворених прозора дома за старице, где су оне, пређући вуну, причале многобројне народне приче. У Данској је у то време било исто толико легенди колико и малих кућица са кровом од трске. Међу тим легендама била је и прича о злој вили која је натерала своје родитеље да играју све докле док нису од умора умрли.

Андерсеновом оцу дошла је једном нека млада богата жена и поручила пар црвених свилених ципела и обећала да ће добро платити ако буду депо и брзо израђене. У сиромашној обућарској породици правили су се планови шта да се све купи за тај новац. Али, када су ципеле биле готове, жена је по њих послала служавку и никад није дошла да их плати. Од те мале трагедије сиромашног крпе и старе данске легенде о злој вили постала је позната Андерсенова бајка о девојци са црвеним ципелицама које су саме играле.

Андерсенову мајку кад је била девојчица често су родитељи слали да проси. Кад не би испросила ништа, није смела да се врати кући. Тада се сакривала под један стари мост и, прозбела, покушавала је да рукама загреје своје босе ноге. Њен син, сећајући се туге са којом је она о томе причала, написао је бајку о „девојци са шибницама“. Његово перо било је чаробни штапић којим је он сваки свој бол и разочарање из детињства претварао у приче за децу.

У кога гледа патка?

Ако хоћете да видите у кога гледа патка, повежите линијом све тачке означене бројевима од 1 до 64.

Једнога дана, кад му је отац био болестан, мали Андерсен је стајао поред залеђеног прозора и дивно се лепим леденим кристалима који су, како се њему чинило, личили на жену обучену у дугу белу хаљину. Када је рекао оцу шта види на залеђеном окну, отац му је одговорио: „То је снежна краљица која ће ускоро доћи по мене.“

После неколико месеци отац му је умро. Андерсен је имао четрна-

ест година када је у кућу дошао оцух. Некако у то време десила се и она посета данском краљевићу који га је посаветовао да учи столарски занат. Међутим, Андерсен је напустио дом и отишао у Копенхаген. У свом најбољем оделу, које је било излизано и кратко, и са старим оченим шеширом који му је падао преко ушију, Андерсен је закуцао на многа врата.

ЈУРИШ НА ЗЛАТО КЛОНДАЈКА

Злато, злато! Гомиле људи, као ветром гоњене, јуре у област реке Клондајка на Аљасци, где је пронађено злато. Јуре без потребне опреме и одеће, само да би се што пре дочепале драгоценог метала.

То је било у пролеће 1896 године. А годину дана доцније, у јуну 1897, из области Клондајка долази

у Сан Франциско један пароброд пул људи натоварених златом. Носили су га у кућицама за кафе, у папирнатим џаковима, у жељеним коџама.

Злато, злато! Штампана пише о Клондајку као о најбогатјем налазишту злата на свету. Читава војска од сто хиљада лица хита у правцу Клондајка. Бродови крнати професорима, банкарима, лекарима, варалицама и женама сумњиве прошлости — жељеним злата.

Да би се дошло до Клондајка, требало је прећи и планину Чилкут обавијену маглом и често тучену олујама. За људе чије ноге нису биле свикнуте на пешачење то је био тежак и опасан пут, углавном опаснији што су путнике нападали лупежи оба пола. Лавине тугње и затрпавају читаве колоне, умрије се од глади, али —

Злато, злато! А тамо, на златоносним пољима, до злата се заиста лако долазило, али још лакше се без њега остајало. Губило се на рулету, односила га жене по баровима, богаташи су преконоћ остајали без паре у цени. Међу тим шароликим светом о-

Пред многим је рецитовао трагедије које је сам написао за своје позориште, за које му је отац изрезао глумце од дрвета. Мали ружни дечак брзо је стекао неколико пријатеља који су му помогли да живи у великом граду.

Из његове собе на тавану видели су се многобројни торњевни и куполе Копенхагена, Улични фењер који је целу ноћ горео у његовој тихој улици, месец и свећа поред кревета неког болесног детета, постали су драги пријатељи будућем писцу бајки „Стара улична светиљка“ и „Шта је месец видео“. Андерсену је изгледало да све ствари око њега живе и осећају као и људи.

„Златно светлцање“

У то време Андерсен је писао епске песме, трагедије и романе. Он је још био сувише млад и није могао да увиди да су оне само неспретна имитација старих писаца. Ипак, Јонас Колин, директор краљевског позоришта, запазио је у њима, како је он то назвао, „златно светлцање“. Колин је издејствовао Андерсену малу стипендију и сместио је младог писца у приватну школу Симона Мајслинга, Мајслинг, и сам промашени песник, био је суревњив на даровитог дечака. Он је младог сањалицу ставио у исти разред са десетогодишњим децама, где је учио алгебру, геометрију и граматику грчког и латинског језика. Ма да је Андерсен добро учио, Мајслинг му је давао рђаве оцене и пред другим дечацима говорио да је глуп и неспособ-

брео се и Џек Лондон, чији роман „Злато“ читате у овом листу.

Неке концесије за копање злата, продате за баснословне суме, нису уствари имале никакву вредност. Друге, пак, које су претстављале огромно богатство, уступане су за живи прасе или чашу вискија. Са једне концесије дуге свега сто и широке тридесет метара, дошло се злата у вредности од

400.000 долара. Један „заборављени кутак“ од шнго четири квадратна метра дао је 20.000 долара. Једно једино испирање на неким местима доносило је по хиљаду долара злата.

Али, ни у тим случајевима добијена количина злата није била увек велика добит, јер испитивачи земљишта скупо су плаћали дрвосече које су секле шуму потребну за ватре на којима се криво слој смрзнутог блата испод кога се налазио шљунка са златом. Дешавало се и обротно: у шљунку се ништа не нађе!

Злато, злато!

У септембру 1898 године било је регистровано 17.000 концесија. Многи су се људи обогатили, али било је и таквих који су морали да се лате другог посла — да секу дрвеће. Неки су морали да пролажу све што су били зарадили, да бе се, разочарани и скршени, могли вратити.

Многи истраживачи злата постали су рибари, ловци или трговци. Други су трагично завршили као пуки сиромаси. Јер јуриш на злато Клондајка био је велика и ризична људска пустоловина.

бан. Ипак, овај стари пакосни човек пазио је да Колин не сазна како се он понаша према Андерсену, јер није желео да изгуби „бесплатну дадиљу“. Наиме, Мајслингови ученици пре доласка Андерсена зајавили су својим несташљивцима много муке своје учитељу. Сада су сатима седели поред Андерсена и пажљиво слушали његове многобројне бајке.

Када је Колин сазнао како Мајслинг поступа са Андерсеном, довео га је у Копенхаген да настави школовање. Он је опет живео у једној собици на мансарди, а хранио се код Колина и његових рођака. Деца из тих кућа очекивала су са нестрпљењем његов долазак, педа му се на колена и тражила да им прича бајке. Он им је причао тако живописно да се и деца и одраслима чинило да виде и чују како марширају мали оловни војници или како се велики лапландски јелен пробија кроз снежну шуму, Андерсен је вешто, од хартије, изрезивао јунаке својих бајки. Данас се његови папирни „јунаци“ чувају у Андерсеновом музеју који је смештен у његовој родној кући у Одензеу.

И поред своје велике љубави за децу, овај увек сиромашни неугледни човек никад није стекао своју породицу. Топлину дома замењивала му је целог живота Колинова породица. Колин га је, и поред тога што је разумевао његове тежбе, саветовао да се окане писања и да нађе неку скромну службу. Он и остали пријатељи говорили су му на исти начин на који су животиње из Андерсенове бајке говоре ружном пачету: „Кажемо ти ради твог добра“, говорила је кока ружном пачету, „да треба да научиш да носиш јаја као ја“. У „Ружном пачету“ Андерсен је са

благом иронијом испричао причу о своме животу.

Ружно паче постаје лабуд

Дуго времена Андерсен је писао епске песме, романтичне новеле и трагедије — све су данас заборављене. Њега је сваки неуспех жалостио. Прве његове бајке биле су објављене 1835 године. И деца и одрасли примили су их са одушевљењем. Андерсен је тада напустио писање драма и песама и посветио се стварању бајки. „Тражио сам и налазио мотиве из живота одраслих, а испричао сам их на начин којим се причају бајке за децу. Увек сам имао на уму да ће бајке слушати и родитељи“. Пуних 37 година он је објављивао за Нову годину нову збирку. Тако се стварала богата ризница бајки пуна тужне депоте, благе ироничке и истине одевене у рухо маште. Андерсенове бајке су поетско оживљавање свакодневних и истинитих доживљаја.

Слава није изменила Андерсена. Кад га је дански краљ, некадашњи краљевић који му је саветовао да постане столар, позвао и понудио му своју заштиту и помоћ, Андерсен је одговорио: „Ја сам стекао оно што сам желео“. Он је, заиста стекао љубав деце широм света. Кад год би се појавио на улици, деца су се окупљала око њега и питала када ће написати нову књигу.

Велики писци тога времена, од Дикенса до Виктора Игоа, признали су га за великог књижевника и примили га у своје „јато“. Међу њима он се осећао као и његово ружно паче које је казало: „Ништа не мари што је неко рођен у пачијем гнезду, ако се излега из лабудовог јајета“.

По угледу на борна Кола Јулија Цезара

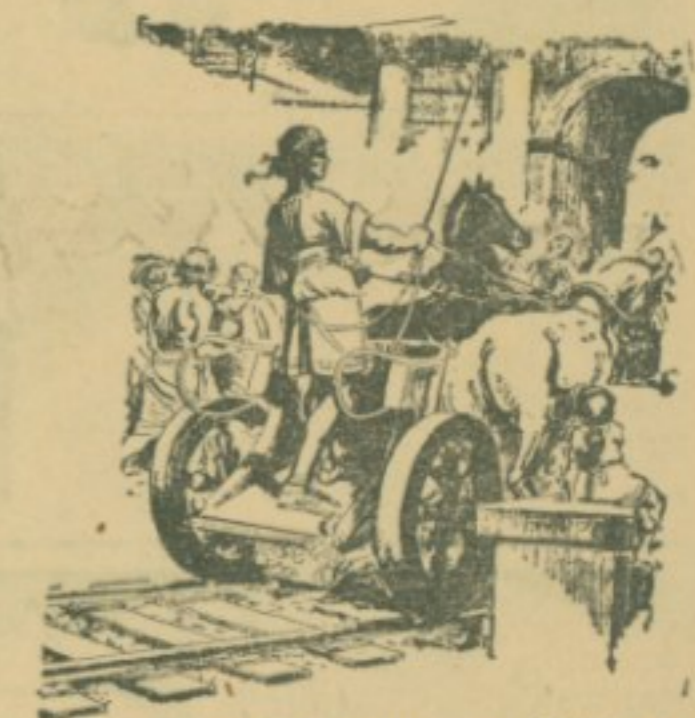
У читавом свету, са малим изузетком, растојање између железничких шина износи 143,5 сантиметра.

Ма да је прва железница начињена у 19 stoleћу, ширина њеног колосека била је „одређена“ пре много векова.

На двоколицама старих Римљана, са којима је војска Јулија Цезара 55 година пре наше ере заузела Британију, растојање између точкова износило је тачно 143,5 сантиметра. По угледу на римске двоколице правили су своја кола и Келти, домородци Британских Острва. Иако су се током векова изглед и величина кола мењали, ова ширина остала је иста. Временом су се на рђавим путевима старе Енглеске урезале дубоке бразде. Да би путовање и превоз били лакши, правила су се кола чији су се точкови подударали са утрвеним браздама.

Када су се у 17 веку за превоз руде у Енглеској почела употребљавати прва кола која су се кретала по железним шинама, размак између трачница одговарао је раз-

маку точкова на обичним колима. Џорџ Стивенсон је за своју прву парну железницу, коју је начинио и испробао 1825 године, задржао исту ширину колосека.

Данас, после више од 2000 година од Цезаревог освајања Британије, железнице у целом свету кретају се, ако може тако да се каже, колосецима које су његова борна кола усекла на путевима поробљених земаља.

ИЗ НАШЕ ПРОШЛОСТИ

ПРВИ ГРАФИЧАРИ У ЦРНОЈ ГОРИ

Прва наша књига штампана хришћанском појавила се 4 јануара 1494 године, 48 година после изласка прве штампане књиге у Европи. То је био Октоих који је штампан у штампарији Ђурђа Црнојевића на Цетињу. Као и све друге књиге онога времена и он је имао црквену садржину, а језик у њему био је српскословенски. Ову штампарију Ђурђе Црнојевић је направио у Млецима. Она је била мала и у прво време у њој је радило свега осам људи који су научили занат у Венецији. Ти први графичари у Црној Гори били су калуђери. Управник штампарије и њен фактор био је јеромонах Макарије. Штампарија је са Цетиња пренесена на Обод и ту се налазила крајем 1496 године. Када је Ђурђе Црнојевић под притиском турским напунити земљу, она је пошла да пронађе. Њен управник Макарије после тога отишао је у Влашку и тамо основао прву влашку штампарију. Ту је штампано књиге од 1507 до 1512 године, а пред крај живота отишао је у Свету Гору, у манастир Хиландар, где је написао један географски спис у коме помиње „земљу Црнојевића“ и Дубровник.

Први загребачки сајам у Средњем веку основан је 1217 године. Од робе која се доносила на сајам наплаћивала се увозна и пијачна такса. Од те таксе две

трећине добијао је каптол, а једну владалац.

Србија је 1834 године имала 678.192 становника. Одбелго становништво враћало се из околних земаља, а долазили су и други, обично занатлије и трговци. За тридесет година број становника повео се на 1.087.179, а 1910 године у проширеним границама живело је близу три милиона становника.

ДРУМСКЕ СТРАЖЕ У СРЕДЊЕМ ВЕКУ

Још пре цара Душана било је људи који су чували стражу по друмовима да би осигурали пролаз путницима и трговцима. За време цара Душана томе је поклоњена већа пажња. Установљене су специјалне страже, које су се налазиле на местима где је претала највећа опасност путницима.

Надзор над стражом и сигурношћу на друмовима био је поверен фефалијама, који су били лично одговорни за сваку штету коју би путници претрпели. Фефалије су имале одређену плату и специјалне повластице. По 157 и 158 члану Душановог законика, путник који би претрпео неку штету имао је право да тражи накнаду од фефалије, који је био дужан да одмах путнику исплати отштету, без обзира да ли ће се учиниоци штете пронаћи.

ДЕЦА ЈУНАЦИ ИЗ ПРВОГ УСТАНКА

Јуначких дечјих подвига у великим и тешким временима која су наилазила на наш народ највише је забележено досад из народноослободилачке борбе у последњем рату. Мањи број примера је запажен и записан у ранијим годинама. А свега је један, колико је познато, који се односи на доба Првог устанка.

Што је и тај пример дечје храбрости, бистрине и трезвеног сналажења достојно забележен, треба захвалити Сими Милутиновићу-Сарајлији. У последњој години свога живота, последњим стиховима можда које је написао, а свакако последњим које је објавио, овај песник и борац из Првог и Другог устанка и историчар људи и догађаја свога времена сетио се те опевао и подвиг малог дванаестогодишњег Мирка из Рађевине. — Како је од тренутка када се сам догађај десно па до оног када је он записан прошло неких тридесетак година, то се Сима није више могао поуздано да сети одакле је дете стварно било: да ли из Крушња, или из Борка. Једино што је знао и у шта је желео и нас да увери, то је да су тамо увек рађани Срби витезови и јунаци, и то такви, како каже:

Које свијет заборавит' неће
Докле лица и трава и цвеће.

Друга важна појединост коју је Сима знао, па, као савестан сведок, није хтео пропустити да нас о њој обавести, то је да, када се мали Мирко некога дана обрео међу војницима у Лешници, он је био без породице, без и где кога свога. Не губећи времена да нам објашњава како се то догодило и могло да се догоди, пошто је при-

лично јасно како се у ратним временима остаје без дома и родбине, Сима нам не говори, разуме се, ништа је тад управо значила и била та Лешница. У доба када је он штампао своју песму, пре сто и неку годину, још се врло добро знало и памтило какво је истуре-

несвакидашње изненађење. Одмах се око њега сви окупили, одмах питали и сазнали за његову жалосну судбину, али се одмах и с правом забринули: шта ће он тако мали међу њима ратницима? Не мисли ваљда да ће ту моћи да се скраси, да ће ту ватре да се о-

но и чврсто утврђење устаничке војске према Босни она била; какву је претстражу и заштиту претстављала, окружена дубоким рововима, заштићена снажним палисадима, са дринском војском и њеним војводама као јединим становницима и чуварима западних граница.

Упадајући у ту и такву Лешницу, ово „Српче, ни дете ни момче“ како Сима каже, претстављало је за њене тадашње становнике, прекаљене ратнике, у најмању руку

греје од кумбара, топова и плотуна што поваздан по шанцу и околу њега пламте? — Али ни пред тако тешким питањима, ни пред тако непобитним разлозима дете није збуњено. Та појединост, кад оно треба да одговори, гласи у Симиным стиховима:

Дијете је, али збори мудро,
Дијете је честито колено:
„Амо ништа, доносићу воде
У тиквици те појит војнике,
Кад им жеђа стане досађати
Од велике ватре и врућине...“

Пред таквим одговором, иза којег не стоји никаква себична жеља за јединоставном личном заштитом, већ она друга и племенитија да се допринесе, колико снаге допуштају, општој користи и заједничком вишем циљу, браниоци Лешнице су разоружани. Они јединодушно одлучују да дете оставе код себе у утврђењу:

Нека им га,
Личи јунак бити.

Убрзо им се збиља даје прилику не да се кају, већ да се радују и поносе што су га задржали. Велика турска војска опкољава Лешницу и стане је тући топовима, засипати кумбарама њена утврђења. Мали Мирко, као што је и обећао, кроз најтешњу ватру борбе одлази је на извор и у својој тиквици доноси војницима воду, па док би они гасили жеђ, све их испитивао шта је то кумбара, како и зашто дејствује, а у исти мах добро посматрао како она гађа, како пада и, кад падне, како се врти и шта даље ради. А онда, једном, за све изненада, каже Сима:

Јуришило исто Српче лудо
Испод коња фушије аграбило,
Пуно шаку баш онако мојре,
Њом кумбаре уста апушило,
То угаси ужасну кумбару,
Како прву, тако је и сваку
Која год је у шанцу им пала...

Такво изненађење није било мало. Таква ствар није се дотле догодила. Такав подвиг уосталом ни коме дотле није ни пао на памет. Зачуђена, обрадована, одушевљена била је са пуно разлога сва лешничка војска. Зачуђене, и, више још, запрепашћене биле су и турске тобџије: шта се то догађало,

шта се збивало са њиховим кумбарима! Зашто не пуцају? Зашто гласа од себе не дају, већ као да у мутну воду тону?!

Тога чуда и тога детета
Тај ванат је трај'о годинама

пева Сима Милутиновић даље, долажући још да је после и на Делиграду једно друго дете тако исто гасило кумбаре. — Што значи, иако непатентиран у данашњем смислу, као врло прост у основи, проналазак се дао даље користити; и, пошто се за њега тражило само храбрости и хитрине, а њих није недостајало ни деци ни људима у овом народу, он је тако и коришћен.

А да је читаво Симино сведочење поуздано, да се у њега не може и не сме сумњати, песник се позива и на поједине своје савременике, ратне другове још живе у 1847 години, када је песма штампана:

И до данас још има Србова
Још понеки тадашњи војника
Доба тога Караборћева
Који пам су та оба детета
То радити очима гледали.

Износили пример малог Мирка из Рађевине, и његовог непознатог другара и подражаваоца са Делиграда, присно дирнут сећањем на њихове подвиге, стари и прекаљени борац, песник Србијанке и трагедија *Обилах* и *Караборће*, знаменити учитељ тако великог ученика као што је био Његош, није ни могао другојаче а да из пуна срца не кликне:

Хај, диве се мужество детињству,
Шта је кад родин' и детинство
Кад се воли бранит' отечество.

ХИЉАДУ ЗБОГОМ

У свим језицима реч „збогом“ изражава искрене и лепе жеље онемо коме је упуће на. Арапи, на пример, кажу „нахарик саид“, што значи „нека ти дан буде благословен“. Египатски се збогом каже „фадл“, а значи „буди срећан“. Африди, племе које живи у Африци, поздрављају се на растанку речима „зан зар замин“, што ће рећи „одећа, новац, добра служба“.

се човек толико угоји да му чак и нос постане дебео. Татари, чија је највећа радост мноштво деце, неће никада заборавити да пожеде познанику „јеј чун шилер турјун чучутеј“. То, слободније преведено, значи: нека ти дом увек буде пун деце и нека ти никад не буде хладно. Слично се поздрављају и Акри, који живе на Златној Обали у Африци. Њихов је поздрав: желим ти дванаесторо здраве деце.

Персијски поздрав је веома чудан, јер је у тој земљи обичај да се пријатељу пожели „нека ти алах подари дебео нос“. Притом се мисли на добар живот, на то да

Судански прици Волофи здраве се речима „боић де наре“ и тиме желе онемо коме је поздрав упућен „да му се зуби увек смеју“. У племену Исубу-прица из Каме-руна поздрав је кратак и гласи: „моеси“. Та реч значи подне, али се под њом подразумева ова жеља: нека ти живот буде светао као подне.

„Јуо уибо“, је поздрав у племену суданских прица Јоруба, а значи: „нека ти жена буде као со белаца“, то јест као шећер. Они се, дакле, поздрављају желећи један другом срећу у браку. Прици јужноафричког племена Хеке кажу на растанку „је ибо је ито“, а то значи: поживи још много година и једи добро. Романтично се опраштају Свахили. Њихове музикалне речи „кама лулу моргани“ значе: нека ти буде добро као бисеру међу коралима.

Знаш ли СВЕ О КАМИЛИ?

Камила је веома чудна животиња: има зечје усне, мишије зубе, папке као слон, врат као лабуд, крв јој је истог састава као у птица, а температура њеног тела је иста као код гмизаваца. Она може да види и кроз спуштене очне капке, а нездраве јој се тако затварају да у њих не може да продре ни зрнце песка. Воду не мора често да пије, јер јој као резервоар служе и стомак и грба. Од свеже и чисте воде камила пада у неку врсту пијанства и посрће, а слана, устајала и прљави вода, на коју је у пустињи навикла, необично јој прија. На очним капцима има дуге свиленасте трепавице које јој штите очи од сунчане јаре.

товарио на своју камилу и мешину пуну млека. Због необичног хода камиле, млеко се толико муњало да се после извесног времена претворило у маслац.

По камиљој грби добила су облик два слова латинице: Ц и Г, а Бедуини сматрају да и за проналазак маслаца треба захвалити камили. Синови пустиње верују да је, давно, један Бедуин, пошавши на дуго путовање кроз пустињу, на-

Иако је већ вековима домаћа животиња, људи о њој мало знају. Ветеринари који су годинама испитивали живот камила тврде да се о тој животињи зна мање него о ма којој другој.

Ваздушним ЕКСПРЕСОМ око света

У историји ваздушног саобраћаја један од најзначајнијих датума је 2 мај 1952 године. Тога дана са лондонског аеродрома узлетео је први путнички авион на млазни погон и кренуо на далеки пут — за Јужну Африку. Тиме је отворена прва експресна ваздухопловна ли-

нија са Јужном Африком и једна експресна линија са Јужном Америком.

Могло би се каже да се онга дана када је први ваздушни експрес стигао из Лондона на свој циљ у Јужној Африци, Јоханесбург, за свега 23 часа, наша земља смањила на половину. Кад буде отворен експресни саобраћај на поменутих линијама око света, земља ће се још више смањити. На обе те линије одржаваће саобраћај „комети“ са знатно јачим моторима и моћи ће да развију знатно већу брзину, која ће износити преко хиљаду километара на сат. Ти авиони новог типа прелазиле, на пример, пут од Лондона до Сингапура за свега 26 сати, док је данашњим путничким авионима за исту раздаљину потребно најмање 60 сати.

Тодика брзина само је једна од многобројних предности којима ће ваздушни експрес располагати. Још једно његово велико предумство над досадашњим путничким авионима састоји се у томе што ће летети на просечној висини од 12.000 метара, дакле у стратосфери. У том атмосферском појасу нема непогодних и по ваздухопловство често опасних ветрова и олуја; нема облака, кише и снега. Ту је ваздух готово увек миран, а небо ведро. Према томе, летње ваздушним експресом никада неће зависити од временских прилика у првом појасу атмосфере — у тропосфери. Осим тога, ваздух у стратосфери знатно је ређи и авиони имају да савлађују много мањи отпор ваздуха, па могу да развију и далеко већу брзину него на мањим висинама.

Трка с временом

Колику ће брзину у тим висинама моћи да развију „комети“ новог типа, види се најјасније по томе што ће они, по већ утврђеном прорачуну њихових конструктора прелазити пут од Лондона до Њујорка за свега шест часова. Пошто разлика у времену између обе метрополе износи пет часова, те ће путници који крену из Лондона речимо у седам часова изјутра

добити доручак у авиону, и после 6 часова летења стићи ће у Њујорк у 8 часова по тамошњем локалном времену, дакле опет на доручак.

Та околност несумњиво ће претстављати један тежак проблем за послугу авиона. Јер, док путника који је ујутру кренуо из Лондона мора над Њујорком да послужи ручком, онога путника који је ушао у Њујорку мора да послужи доручком, а над Сан Франциском путника који је пошао из Лондона треба да послужи вечером, оног из Њујорка ручком, а путник који је ушао у Сан Франциску с правом ће захтевати да му се, с обзиром на локално време у месту његовог поласка, да доручак.

Ваздушни експрес упустио се, дакле, у праву трку с временом. Дан је засад свега четири сата бржи од њега. Да ли ће некада неки ваздушни експрес још новог типа успети да дан стигне и престигне? Није ни то искључено у даљем току те значајне, 2 маја 1952 започете, ере експресног саобраћаја кроз стратосферу.

СКРИВАЛИЦА

Ово је илустрација познате Гримове бајке „Ивица и Марица“. На слици се на први поглед виде деца, али ту су им и отац и маћеха, а негде се крије и опака вештица. Треба само да их пронађете!

на свету, којом ће путници летети своје циљу готово исто тако брзо као и топовски хитпац.

Тај први експресни ваздушни саобраћај на свету одржаваће се помоћу четворомоторних авиона на млазни погон типа „Комет“, који су изграђени у британској фабрици авиона де Хевиленд. У току идуће две године предвиђено је да се успостави редовац експресни саобраћај око целог света. Он ће имати две линије: северну и јужну

На висини где нема кише, снега и облака

Северна линија полазиће из Лондона и, захватајући Њуфаундленд, Канаду, западно обалу Северне Америке, Алеутска Острва, Токио, Хонконг, Банкок, Калкуту, Карачи, Каиро и Рим, завршиће се опет у Лондону. Јужна линија почиње и завршава се, такође, у Лондону, али она преко Њујорка и Чикаго води даље за Сан Франциско, Холанду, Кантонска Острва, острва Фиџи, Нови Зеланд, Аустралију, Индонезију, Сингапур, Пејлон, Бејрут и Рим. Сем тога, одржаваће се поред једне сталне експресне лини-

БОХИЊСКИ БРЂАЦИ ЋРВНИ СУ СЕ ИШЕЛИ НА ВРХ ТРИГЛАВА

Из дубоких долина поносито се диже трозуби камен врх Триглава, највише планине у Југославији. Висок 2864 метра, он сваке године привлачи десетине хиљада посетилаца. Многобројне планинарске куће, прокрчене стазе и приступи украсени у стену, метални клинови и жице за пењање учинили су приступачним некадашње дивљине Триглава.

Али није увек тако било. Пре две стотине година Триглав је за Словенце претстављао тајанствено царство у коме господари јарац Златорог, симбол чудне дивљине.

Пре отприлике 180 година, први пастири и ловци из подтриглавских села бојажљиво су залазили у каменити крш.

У 18 веку на Бохињу је цветао ковачки занат. По Горњском, нарочито око Јесеница, ковала се, топила и прерађивала гвоздена руда. Бојени се да ће се руда брзо исцрпсти у долини, Поја, власник горњеских рударских јама, почео је да се интересује за налазишта на самом Триглаву. Он помаже свога брата који је тада испитивао триглавске шуме. Због тога су се у горју подигле три ботаничке куће, претече планинарских кућа и домова.

Први покушаји

Ускоро је у Словенију дошао француски природњак Балтазар Хаке, писац обимне књиге "Геологија Крањске", који је пропутовао многе крајеве наше земље, а нарочито Хрватску и Словенију о којима је оставио драгоцене податке.

Хаке је још 1786 године залазио с неким бохињским ковачима у триглавско горје. Он је с Велог Поља и из долине триглавских језера гледао на зубату главу високог врха, која га је привлачила баш зато што до њега дотада није био доспео још ниједан човек.

Године 1777 Хаке окупља најхрабрије Словенце из неких бохињских села и креће на Триглав. Пошто су преноћили на Велом Пољу, кренули су, у четири часа изјутра, уз камените силпине. Дувао је јак ветар и кад су стигли под стену Малог Триглава нико од пратилаца није хтео да продужи пут. Љут на пратице, Хаке је сам наставио да се пење. То је био му чан успон. Морао је да скине обућу и да се у чарапама провлачи и пуже. Око десет часова пре подне најзад се нашао на врху затубасте главе Малог Триглава. На све стране дежале су дубоке провалије. Пред њим се дизао главни врх Триглава, до кога је водно гребен узан као оштрица, са чије се обе стране протезао дубок понор са снежанима у подножју.

Ко ће пре

Хаке је закључио да је са те стране успон немогућ. Осим тога, дувао је све јачи ветар који би га оборно на тао чим би покушао да изиђе на руб стене Малог Триглава. Са много напора сишао је изгребан и рањав до својих пратилаца који су га нестрпљиво очекивали.

Међу бохињским брђанима пробудила се жеља за такмичењем. Да ли ће стићи на врх научник Хаке или неко од бохињских сељака?

Идуће године кренули су ка врху видар Вилонцер, ловац Штефан Ружич и рудари Матевж Кос и Лука Коросец. Уобичајеним путем дошли су до Велог Поља, а у зору 25 августа кренули су даље.

Пошто је Хаке био мишљења да је немогуће успети се на Триглав с Малог Триглава, група је потражила други пут. Целога дана они су обилазили око Малог Триглава тражећи узалуд могућност да се пробију преко снежних језика који су досезали до главног врха. После осам часова истраживања другови

су морали да се врате на Вело Поље, јер се нису усудили да заноће под отвореним небом.

Победа

Идућег дана у шик зоре, цела група је одлучно кренула напред. Било им је потребно пет часова хода да дођу на место где су се дан раније испели.

Са снежника почели су успон. Низ Северну Стену Триглава видела се у амбису, дубоком преко хиљаду метара, мрачна шумовита долина Врата. Пузали су се четвороношке, и много пута их је обузимала малодушност. Кад су ступили на последњи гребен, неки су се поново поколебали. Предложили су да се врате, али су храбрији победили. Пошто је страх савладао, продужили су напред. И, око 11 часова пре подне, на дан 26 августа 1778 године први људи су се попели на врх Триглава. Пошто су урезали почетна слова својих имена у стене, спустили су се до Бохиња где су одушевљено дочекали.

Ноћна ватра на врху Триглава

Идуће године Хаке је поново покушао да се успне на врх, али му није успело. Неколико дана

доцније Хаке је с истим пратицима поновно покушај и тада се најзад успео.

Међу многим успонима који су за тим следили занимљиво је поменути онај који је 1792 године извршио ловац Примож. Он се опкладио да ће се по мраку успети на врх Триглава на коме ће запалити ватру. Опкладу је добио, јер

су с Бохиња те ноћи заиста опалили ватру на врху Триглава. Међутим, да ли се Примож баш по ноћи успео, у то нико није био сигуран.

Године 1822 догодило се на Триглаву први несрећни случај. Бохињски сељаци су те године изнели на Триглав материјал ради постављања тригонометриске пирамиде. С њима је био и геодета Босио. На врху их је затекао мрак и непогода. Босио је захтевао да се ту преноћи, јер му је било тешко да сизази и да се сутрадан поново враћа. Сељаци су то одбили. Само је остао водич Коросец да с Босиоом и још једним прати оцем преноћи на врху. Међутим, те ноћи је ударно гром у сам врх Триглава и убио Коросеца. Сутрадан су једва успели да спусте тело погинулог друга у долину, а бохињски сељаци замало нису личовали Босиоа, кога су сматрали кривцем за водичеву смрт.

Читавих педесет година сви успони на Триглав предузимани су са бохињске стране. Тек 1837 године Хенрик Фрајер, кустос Љубљанског музеја, попео се на Триглав са северне стране, из Мојстране, кроз долину Крма. Доцније су са те стране начињени многи приступни путеви. Данас се готово једино тим путем предузимају пењања на врх.

АНТОЛОГИЈА ИСТИНИТИХ ЧУДА И ДРУГИХ ЗАНИМЉИВОСТИ

РАФАЕЛОВА СЛИКА НА ПОКЛОПЦУ БУРЕТА

Слика која је пре десет година процењена на милион долара била је пре нешто мање од пет стотина година дата у замену за један обед. То се догодило овако: Једне вечери велики сликар Рафаел (1483—1520) спазио је младу мајку како носи у наручју једно дете, док је друго шило по-

ред. Тај приказ га је инспирисао и он се одмах прихватио палете да га овековечи. Међутим, како није имао при руци ни платно ни штафелаје, почео је да слика на поклопцу једног старог бурета које је у близини угледао.

Предање вели да је Рафаел ту слику, када је била готова, дао једном гостионичару за обед који није вредео више од 75 динара.

ЧОВЕК БЕЗ РУКУ САЗИДАО КУЋУ

Сесил Џон Ширли, рођен 1883 године у Енглеској, који је живео у Јужној Африци, доказао је да човек без руку и ногу није беспомоћан. Он је, уз помоћ вештачких руку и ногу, јахао коња, писао сасвим просечним рукописом,

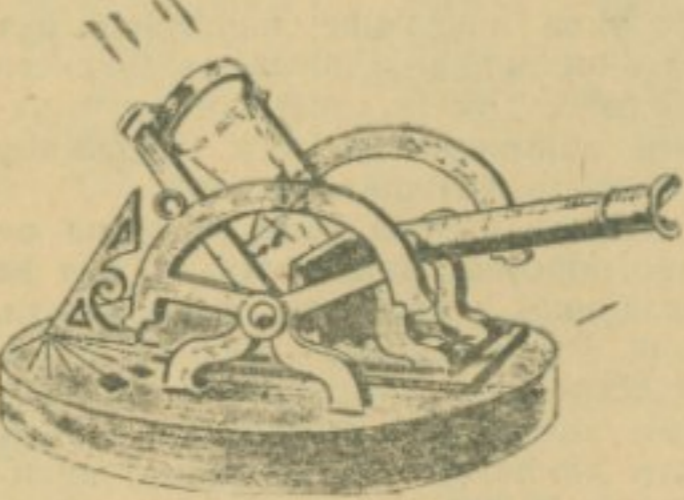
сликао аквареле и сам их урамљивао, удевао коначу и иглу и шио, палио цигарете, пунио своју лулу — све као што би то чинио човек који има обе руке. Али, најчудније је да је он без ичије помоћи сазидао себи кућу да би доказао да чак и то може сам да учини.

ГЛУМАЦ КОЈИ НИКАДА НЕ УВЕЖБАВА УЛОГУ

Енглески глумац Џоје Артур ни када не увежбава своју улогу. Он већ педесет година игра у једном пантомимском позоришту улогу гуске и ма да сад има преко седамдесет година, управа позоришта недавно му је понудила доживотни уговор. Џоје Артур се тако уживео у своју улогу да гледаоци, кад он игра, имају утисак да се по позорици заиста креће велика, жива гуска. Своје слободно време он проводи на селу, где проучава покрете и навике гуска. Због тога је свака његова претстава „нова“ за гледаоце.

САТ КОЈИ ПУЦА

У музеју града Сари, у Енглеској, чува се веома занимљив сунчани сат, на чијем се постољу налази мали топ, који је некада у сунчане дане означавао подне

пуцњем. Лупа која је учвршћена изнад топа тако је постављена да тачно у подне управи сноп сунчаних зракова на упаљач топа који тада испали метак.

ИСТРАЈАН АДВОКАТ

Француски адвокат Луј Бернар (1788—1858) говорио је пред судом, бранећи свог клијента, пуних 120 часова. Он је бранио генерала Жана Травоа, кога је војни суд због издаје био осудио на смрт. Када је суд одбио да прими молбу за помиловање, адвокат Бернар је тражио да му се одбори да још једном говори. Његов говор трајао је пет дана и пет но

ћи, а за то време жена осуђеног генерала стигла је из Рема у Париз, добила помиловање за свога мужа и вратила се са актом пред суд. Тако је генерал Траво спасен, али је адвокат Бернар доспео у затвор — јер је суд нашао да је злоупотребио свој позив и изиграо правосудје.

ОДАНИ МУЖ

Барон Карл Вилхелм од Хумболда (1767—1835), познати немачки државник и песник, пуње 44 године свакодневно је писао по једну песму од сто стихова у славу своје жене.

НАПОЛЕОНОВО ПИСМО

УРУЧЕНО ПОСЛЕ 116 ГОДИНА

За време Првог светског рата једно одељење британске војске налазило се у усамљеној тврђави на Синајском Полуострву. Немачке јединице и непријатељски расположена арапска племена вршили су сталне нападе на тврђаву, у којој је било понестало намирница, а и вода је била на измаку. Чак и ако би могла да се одупре нападима непријатеља, посади је претила смрт од исцрпљености и жеђи.

Капетан Кезел, заповедник тврђаве, и његови официри узалуд су

во име. Међутим, писмо је било на писано на француском језику.

„Како си дошао до овог писма?“ запитало је капетан. — „При мио сам га из руке самог Наполеона. Он ми је казао да га предам само капетану Кезелу... и ја сам чекао толике године да сам већ престао да их бројим“, одговорио је старца.

Од Наполеоновог египатског похода било је прошло 116 година. Писмо је гласило: „Драги Кезел, одмах чим примите писмо које вам шаљем по овоме младићу, ископајте намирнице и муничију које се налазе закопане испод куле. Пошто издвојите оно што вам треба, уништите остатак и повуците се у правцу египатске границе. Немојте се кретати путевима поред обале, већ идите оним кроз пустињу. Сачувајте приложену карту на којој су означени успутни извори воде за пиће. Наполеон“.

Кезел је дуго размисљао о овом чудноватом писму и најзад се сетио да је његов прадеда служио у Наполеоновој војсци и да је 1799 године погинуо за време египатског рата. Писмо је уствари било упућено његовом прадеди, капетану Наполеонове армије.

Капетан Кезел је прихватио савет из писма које је било написано 116 година раније, и повукао се из тврђаве означеним путем. Он се тачно држао карте и по упутним знацима нашао изворе воде.

За време повлачења капетан је чуо причу старог Рафаел Рабаја. Он је имао 25 година кад му је Наполеон предао писмо и два златника да га однесе капетану Кезелу. Рафаел Рабај није могао да пронађе капетана и чувао је писмо код себе, надајући се да ће можда једном пронаћи онога коме је било упућено. Рабај је имао 141 годину кад је чуо да се у тврђави налази капетан Кезел. Старац је пошао да га пронађе и да одржи обећање које је пре 116 година дао Наполеону.

Тако се чудним случајем енглеска посада повукла из тврђаве и избегла предају.

тражили неки излаз из тог тешког положаја. Једног дана војници су му јавили да га тражи један старац који треба да му преда неко писмо. Када је старац дошао пред Кезела, он му је после церемонијалног источњачког поздрава рекао: „Чекао сам дуго да вам предам ово писмо“. Писмо је било за виђено у стару, избледелу хартију а на омоту је заиста било Кезелово

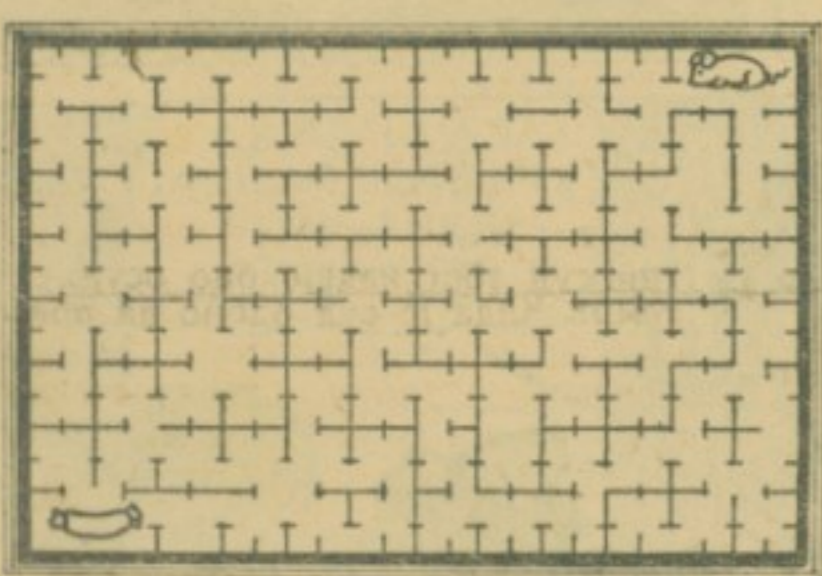
КАКО ЈЕ АУТОМОБИЛ МЕЊАО ИЗГЛЕД

1893		1910		1938	
1900		1925		1941	
1905		1935		1952	

ОВОГ МИНУТА -СВАКОГ МИНУТА

- ... на свету се сваког минута произведе 10 килограма сребра.
- ... Канада произведе 33.000 комада цигарета.
- ... египатске фабрике откају 300 квадратних метара памучних тканина.
- ... немачки рудари ископају једну тону пирита.
- ... аустријске биоскопе посети просечно 188 гледалаца.
- ... мексички путнички авиони прелете укупно 100 километара.
- ... Француска произведе 500 килограма каустичне соде.
- ... у Јапану се сваког минута роди четворо деце.
- ... у Финској краве дају сваког минута 4.500 литара млека.
- ... у водама Јужне Америке рибари улове једну тону рибе.
- ... на Хавајским Острвима произведе се 1.600 килограма шећера.
- ... сваког минута кроз енглеске луке увезе се дувана у вредности од 80 фунти стерлинга.
- ... Аустралија произведе 3 тоне суперфосфата.
- ... на Новом Зеланду посеку се сваког минута два кубна метра меког дрвета.
- ... Индија произведе три тоне челика.
- ... кроз ирачки нафтовод, који је дуг 600 миља, пролази сваког минута 7.600 килограма нафте.
- ... кроз капиларе у човечјем организму крв тече брзином од 30 сантиметара у минуту.

ЛАВИРИНТ

Овај мишић хтео би да стигне до кобасице, али не уме да нађе пут. Можете ли да му помогнете?

Да ли знате?

ВЕК ЖИВИХ БИЋА

Век живих бића је веома различит. Има прва који остају одмах после неколико недеља и убрзо затим угину. Неки инсекти живе неколико месеци, миш око 5 година, баштенски пуж око 7 година. Неки инсекти живе неколико месеци, миш око 5 година, баштенски пуж око 7 година, пас може дочекати старост и од 20 година, коњ око 50, папагај, гавран и шаран око 100 година. Китови и слоновии могу живети и до 150 година, а неке велике корњаче и до 300 година. Многе биљке живе само годину, неке две, а неке и 100, па и више. Дрво мамутовац у Северној Америци и по хиљаду година.

ЛЕТ НА 64 КИЛОМЕТРА ВИСИНЕ

У једној ракети, испалењој са почетном брзином од 3200 километара на сат, послато је 10 мишева на висину од 64 километра. Експеримент је извршила америчка војска на пробним узлетиштима у Њу Мексикоу. Мишеве је за цело време лета снимала једна аутоматска филмска камера уграђена у ракету. На филму је нарочито интересантна епизода која приказује тренутак кад је ракета огромном брзином кренула натраг на земљу. Мишеви ослобођени земљине тежје лебдели су читаво три минута у простору кабине.

После отварања падобрана ракета је нормално падала и атерирала на земљу. На мишевима се није запазила никаква промена. На исту висину отпрмљен је и један мајмун који је, такође, стигао натраг, али се касније ракета, која је пристала у пустињи, сувише загрејала од сунца и пре него што су је пронашли мајмун је угинуо. Помоћу V-2 ракета слали су мишеве и мајмуни и до висине од 128 километара, али се при повратку падобрани нису отворили и ракете су се разбиле.

КРАВЕ ПУМПАЈУ САМЕ СЕБИ ВОДУ

Немачки инжењери су на чинили пумпу којом може да се служи стока без људске помоћи. Она се састоји из нешто преудешене обич-

не црпке и једног алова који је уз њу причвршћен.

Кад једна крава или овца гурне, по навици, главу у празан алов, она покрене механизам који аутоматски црпи воду. Овај проналазак је добио прву награду на међународном пољопривредном сајму у Хамбургу.

НОВА ЈАЈА У ПРАХУ ДУЖЕ ТРАЈУ

Јаја у праху спремна на нови начин могу да се одрже у добром стању шест пута дуже него досадашња. Постоје две могућности да се постигне ово побољшање. У првом случају, свежим јајима пре сушења додају се мале количине хлороводоничке киселине, а после сушења дода се праху мало соде бикарбоне, која приликом готовљења јаја не утрлише кисео укусу.

Према другој методи, мале количине шећера из јајета отстрањују се четворочасовним кувањем свежих јаја са пивским квасцем. Јаја се затим пастеризују и суше. Прах се лакује у лимене кутије и ту одржава у атмосфери од 80 од сто азота и 20 од сто угљендиоксида.

КОМБИНОВАНИ АНТИБИОТИЦИ

Дуже времена је познато да заједничким дејством не колико антибиотика може да се постигне боље дејство при лечењу извесних болести. Три француска лекара открили су да је врло важно којим се редом ти антибиотици дају болеснику. Кад се стрептомицин даје пре пеницилина, комбиновано дејство је одлично. Ако се уместо тога стрептомицин даје после пеницилина, резултати могу каткад да буду врло рђави по болесника.

Ови лекари претпостављају да успех у првом случају долази отуда што стрептомицин у почетку поттиче дељење клица. Те младе клице пеницилин потом брзо и потпуно уништава.

НАЧИН ДА СЕ ОНЕМОГУЋИ БАРАЊЕ НА ТРКАМА

Да би ветеринари и хемичари утврдили да ли је неки коњ "допингован", то јест да ли су му пре трке дате инјекције нарочите дроге која привремено појачава његову снагу и издржљивост, они анализирају пљувачку коња. За ове анализе потребан је читав дан рада, а поред тога мале количине дроге се тешко утврђују.

Један аустралијански физиколог дошао је на мисао да пљувачку коња убризга под кожу белог миша, јер ове дроге јако делују на нервни систем белих мишева. Он је после убризгавања затворио миша у кавез обешен изнад нарочитих апарата и повезао их електричним колом. Ти апарати су бележили и најмање надражаје нервног система миша. Ово испитивање може да се изврши за непун четврт часа и открива најнезнатније количине надражујућих дрога.

АУТОМАТСКИ ОТКРИВАЧ ПЛАМЕНА

Овај нови проналазак је сасвим мала направа која, повезана са ма каквим електричним апаратом у кухињи, аутоматски реагира на повнине температуре и звоном се да у забуну упозорава укућане.

Најподесније је да се направа повеже са радиоапаратом пошто у том случају није потребно звоно за забуну. Место њега служи звучник радиоапарата који јаким крчањем упозорава на опасност.

ПЛАСТИЧНА ТЕЛЕВИЗИЈА

На овогодишњој скупштини америчког друштва за експерименталну биологију, учесници ће моћи да посматрају телевизијски пренос са пластичним сликама. Снимања за овај пренос вршиће се помоћу такозване стереокамере. Гледаоци овог пластичног програма мораће да носе наочари са нарочитим филтерима кроз које ће слике изгледати као у природи.

Јесте ли већ чули да...

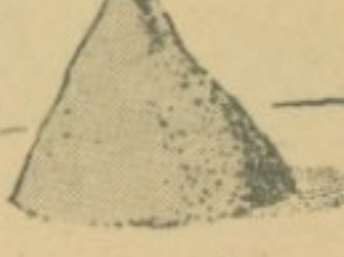
...једна од најмањих књига на свету, неки Галилејев спис, штампана је 1615 године у Падови. Књига је дугачка 1 сантиметар, широка 6 милиметара, а има више од 200 страница.

...од свих животиња кенгур има најосетљивије чуло мириса. Утврђено је да кенгур може да осети присуство човека на даљини од шест до седам километара.

... прва петролејска лампа израђена је 1885 године у Њујорку.

... букве на површини од једног хектара поцрпу из земље сваког дана око 30.000 литара воде.

...магнезијум је тежи кад сагори због тога што је пепео (оксид) магнезијума тежи од самог метала.

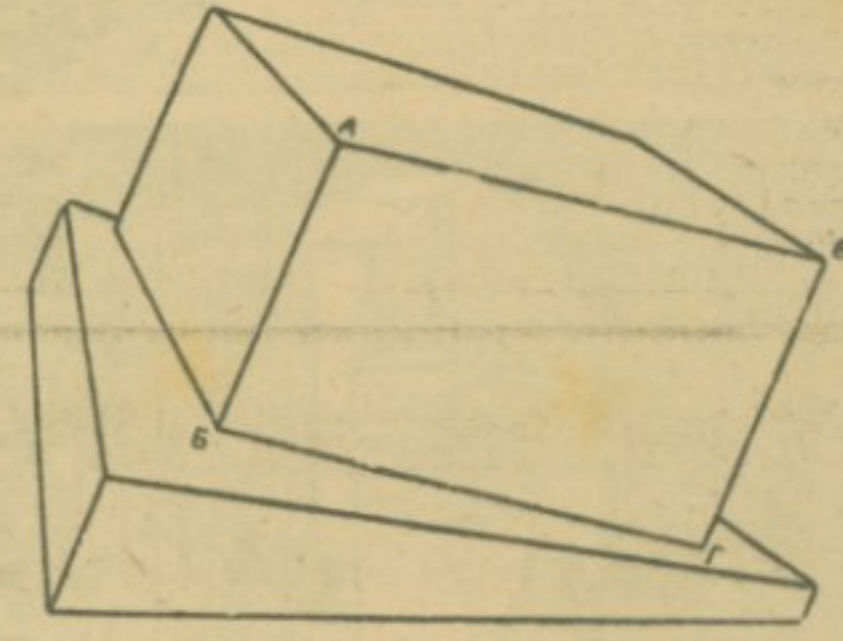
...у свежем воћу од свих састојака највише је воде. Рачуна се да у свежем воћу има око 80 од сто воде.

...сматра се да сваки Јапанац поједе годишње по сто килограма рибе, а само један килограм меса.

...кишна глиста има десет срца.

ОЧИ ВАС БАРАЈУ!

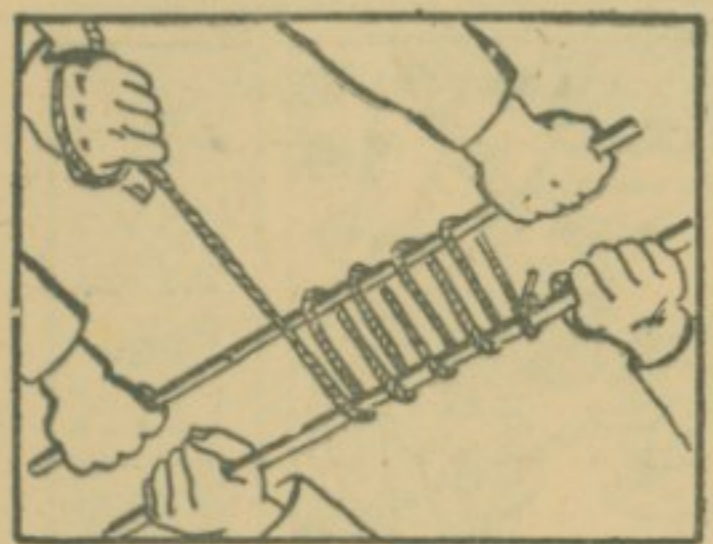
Иако то не изгледа тако, линије АБ и ВГ потпуно су исте дужине. Ако не верујете измерите их!

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ЈЕДАН ЈАЧИ ОД ЧЕТВОРИЦЕ

Сетимо се снаге котураче, машине сложене из више спојених котурава чије дејство омогућава човеку да сам диже велике терете, па нас овај занимљиви оглед неће изненадити.

Изаберите два јака несавитљива штапа и замолите четири особе да ухвате сваки за по један крај. Наместите их паралелно на размаку од 30 сантиметара, привезите за један од њих чврст конопцац и обавијте га око оба штапа. После 5-6 завоја (који претстављају котурове котураче), вукући конопцац

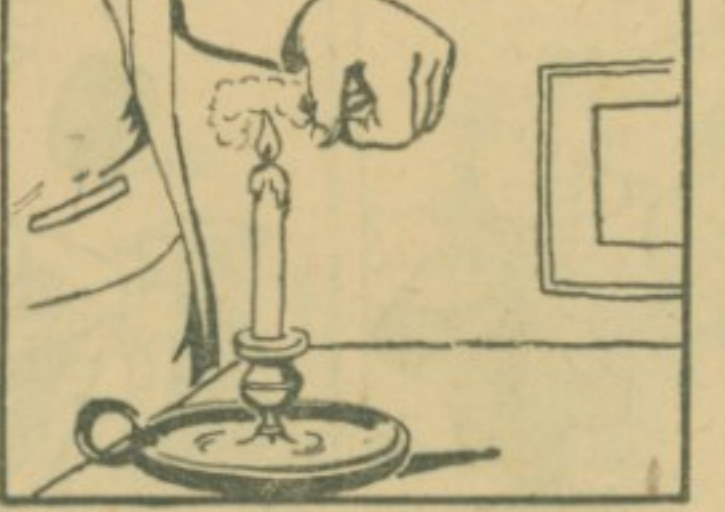
моћи ћете да приближите штапове и да budete јачи од ваша четири друга.

МАБИСКА СВЕТЛОСТ

Познато је да свећа која се угаси може опет да се запали издалека, а да пламен не додирне фитиљ. Шибница упали гасове који се још ослобађају са свеће и ови упале фитиљ. Са мало вештине овај физички оглед може да се претстави као мађионичарски трик.

Запалите свећу и пустите је да гори 2-3 минута да би се гасови потпуно развили, затим узмите у

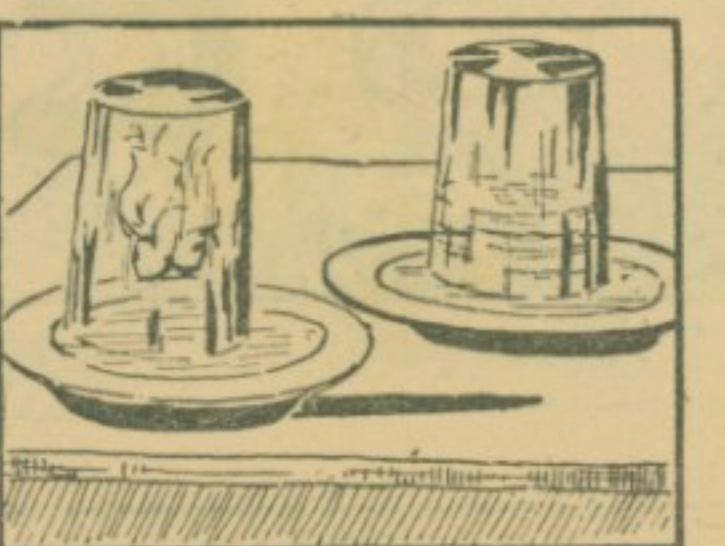
руку неприметно гужвицу хартије, пређите руком испред свеће као да чините „хокус-покус“ и искористите

стите то да запалите крај папирна у руци. Затим нагло дуните у свећу. Док се диже стуб дима и гаса, објавите да ћете поново запалити свећу. Ваш папир који полако гори поред стуба гасова, моћи ће издалека да упали свећу на мађионичарски начин.

ВОДА КОЈА СЕ ПЕЊЕ У ЧАШУ

Ово је једноставан оглед који показује колики је атмосферски притисак.

Сипајте воду у један дубок тањир. Згужвајте парче хартије и запалите га. Кад се добро разгорн

баците га у чашу и ову извртите на површину воде у тањира. Видећете да се вода из тањира пење у чашу.

Због тога што је топли ваздух који се налази у чаши ређи него спољашњи хладни, то је и притисак ваздуха у чаши нижи од атмосферског. Ова разлика између два притиска проузрокује дизање воде из тањира у чашу.

ЛОВАЧКА СРЕЋА

Попај прича како је једном, с неколико другова, учествовао у лову на тигрове.

— Па, јесте ли имали среће? — упита га један радознали слушаалац.

— Још како! Нисмо срели ниједног тигра.

ОН ЈЕ ИЗГУБИО

Олива позвала у госте Гају, Влају и Рају, али само Влаја дошао. Чуди се Олива и пита га зашто је дошао сам.

— Вукли смо коцку ко ће да дође — одговорио је Влаја.

— И ти си добио?

— Не, ја сам изгубио!

КУПИЋЕ МУ ЗА РОБЕНДАН

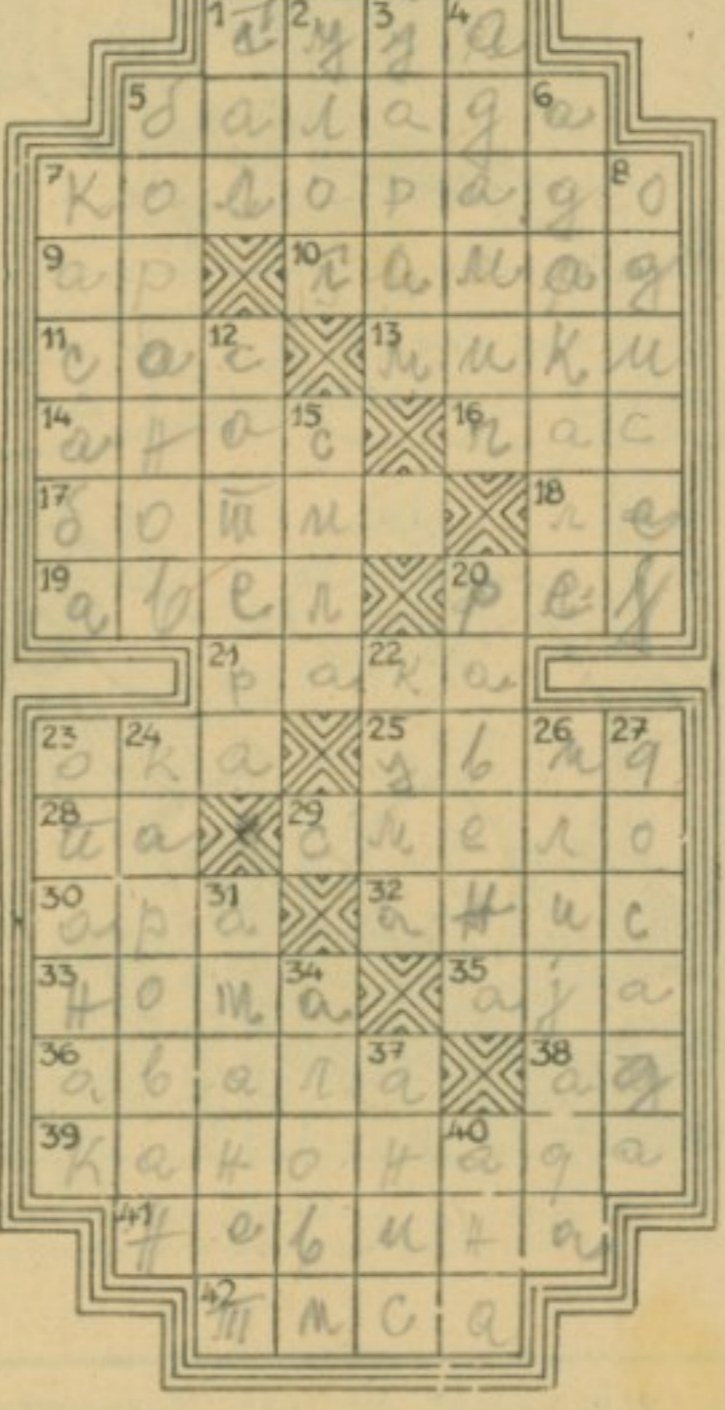
— Ујка Пајо, купићу ти за робендан једну лепу муштилку од морске пене — каже Гаја.

— Хвала ти, али ја већ имам једну — задовољно ће Паја.

— Имаш... којешта! Имао си, јер сам је баш малочас разбио.

УКРИПТОВАНЕ

Водоравно: 1) змија; 5) епско-лирска песма; 7) река у Северној Америци; 9) мера за површину; 10) штеточине; 11) врста јела; 13) јунак Волта Дизнија; 14) мушко име; 16) сат; 17) суштствен; 18) фран-

глед; 28) свежа; 29) одважно; 30) врста папагаја; 32) савремени турски песник (Бехи); 33) област на југу Африке; 35) света (турски); 36) планина крај Београда; 38) пакао; 39) топовска палба; 41) недужна; 42) притока Дунава.

Усправно: 1) припадник једног старог племена; 2) сума која се даје на штедњу; 3) иг; 4) презиме умрлог америчког писца југословенског порекла; 5) презиме композитора опере „Кнез Игор“; 6) острво на Дунаву; 7) варошица; 8) јунак Хомеровог епика; 12) врста секире; 15) мноштво; 20) град у Италији; 22) рођака (множина); 23) врста обуће; 24) колона камила; 26) познати грчки еп; 27) једно расположење; 31) завет; 34) рибарска мрежа за ноћни лов (множина); 37) зачини; 40) женско име;

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Кресиби; 7) Дакота; 12) Оскар Давид; 14) Анда; 15) Јанс; 17) р; е; 19) те; 20) о; 21) ла; 22) ро; 23) Нил; 25) Лопта; 28) кум; 29) етан; 31) мур; 32) Суле; 33) то; 34) а; е; 36) ел; 37) ал; 38) емр; 40) Омпр; 42) Египат; 44) Пикасо; 46) Мисир; 48) раван; 49) Ибар; 50) тон; 52) (Сан) Ремо; 53) пар; 54) чанап; 56) лоз; 57) Г(устан) К(релен); 58) пелатра; 60) С(ветислав) В(уловин); 61) впр; 62) Иео; 64) епигет; 67) сликан; 69) Ја-онка; 70) борова.

Усправно: 2) ро; 3) оса; 4) Силт; 5) Вадел; 6) Пра; 7) дај; 8) Анала; 9) вика; 10) оч; 11) то; 13) Ериет Хемингвеј; 16) Кома звоно звона; 18) сито; 20) опус; 22) руна; 24) ла; 26) он; 27) (Танаско) Р(ајин); 28) ку; 30) папир; 32) сликар; 33) еран; 36) емр; 38) еснар; 39) т; 41) Равел; 43) гибоа; 45) Самос; 47) топа; 50) тал; 51) пар; 54) черек; 55) крило; 58) пита; 59) Аспр; 61) Вис; 63) око; 65) па; 66) та; 67) С(танковић) Ђ(ора сав); 68) да.

ДОЖИВЉАЈИ МАЛОГ РАШКА ШАХИСТЕ - НЕСТАШКА

БАЈКА У СЛИКАМА ОД МИЛОРАДА ДОБРИЋА

